

בְּאוֹרִי, וְהָאוֹרִי בְּבוֹרָא יִתְבַּרְךָ. וְהַבוֹרָא יִתְבַּרְךָ
 סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּכַחוֹ, שְׁנֹאֲמַר (ישעיה מו ד)
 אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֶשָּׂא וְאֲנִי אֶסְבֵּל.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר לָמָּה הַזְכִּיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּרִיאַת שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ תְּחִלָּה, וְהֵלֵא
 כִּסּוּא הַכְּבוֹד וְהַמְּלָאכִים, נִבְרָאוּ תְּחִלָּה. אֶלֵא,
 כְּדִי שְׁלֵא יִהְרַהֵר אָדָם דְּבָרִים הַסְּתוּמִים מִהָעֵינַן
 וְאֶשְׂר לֹא גִלָּה בְּרֵאשׁ.

רְבִי אוֹמֵר, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְאָדָם, שְׂאִינוּ בַּעַל
 חֻכְמָה, וְאִינוּ רְאוּי לְגִלוֹת לוֹ סִתְרֵי תוֹרָה.
 דְּאָמַר רְבִי יִצְחָק, אֵינן מְגַלִּין סִתְרֵי תוֹרָה, אֶלֵא
 לְאָדָם חֻכְם, וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה, וְתִלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים
 בְּיָדוֹ, וְהוּא יֵרָא שָׁמַיִם, וּבְקִי בְּכָל דְּבַר. וְאָדָם
 שְׂאִינוּ כְּעַנְיָן זֶה, וְיִשְׁאֵל עַל הַסְּתָרִים
 וְהַנְּעֻלָּמִים שְׁלִמְעֵלָה, אָמור לוֹ מָה אַתָּה
 שׁוֹאֵל, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה, כִּי בְּרֵאשִׁית בְּרָא
 אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, תִּדַע לָךְ שְׁלֵא
 גִילְתָּה הַתּוֹרָה יוֹתֵר.

וְאִם תֹּאמַר שְׂאִין סִתְרִים בַּתּוֹרָה, תִּדַע לָךְ כִּי
 עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר יֵשׁ תְּלִי תְּלִים שֶׁל סוּדוֹת
 וְהִלְכוֹת וּפִירוּשִׁים, שְׁנֹאֲמַר (שיר השירים ה יא)
 קְרוּצוֹתַי תִּלְתְּלִים, עַל כָּל קוּץ וְקוּץ תְּלִי תְּלִים.
 כִּי הָא דְרַבְּנָן יוֹחֲנָן בֶּן זַכַּאי, הָוָה אָמַר עַל הָאֵי
 פְּסוּקָא, (בראשית לו ט) וְשֵׁם אֶשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֵּת
 מְטָרְד בֵּת מִי זֶהְב, שְׁלֵשׁ מְאוֹת הִלְכוֹת
 פְּסוּקוֹת, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת אוֹתָם אֶלֵא לְרִ'
 אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף, וְלְרִ' אֶלְעָזָר בֶּן הוֹרְקָנוֹס
 תְּלַמִּידָיו, וְדִהּוּ עֲסָקִי בְּמַעֲשֵׂה מְרַפְּכָה עִמוֹ.

אָמַר רְבִי, בֵּא וּרְאֵה מָה כְּתוּב בְּשִׁלְמָה, (מ"א ה)
 וַיִּדְבֵּר שְׁלֵשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ
 חֲמִשָּׁה וְאַלְף. עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר הָיָה אוֹמֵר בּוֹ
 אֶלְף וְחֲמִשָּׁה טַעֲמִים. וּמָה שְׁלְמָה, שְׁהָיָה עֶבֶד
 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיָה אוֹמֵר עַל כָּל דְּבַר

כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּכַחוֹ, שְׁנֹאֲמַר (ישעיה
 מו) אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֶשָּׂא וְאֲנִי
 אֶסְבֵּל.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר, לָמָּה הַזְכִּיר
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִיאַת שָׁמַיִם
 וְהָאָרֶץ תְּחִלָּה, וְהֵלֵא כִּסּוּא הַכְּבוֹד
 וְהַמְּלָאכִים נִבְרָאוּ תְּחִלָּה? אֶלֵא,
 כְּדִי שְׁלֵא יִהְרַהֵר אָדָם דְּבָרִים
 הַסְּתוּמִים מִהָעֵינַן וְאֶשְׂר לֹא גִלָּה
 בְּרֵאשׁ.

רְבִי אוֹמֵר, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְאָדָם
 שְׂאִינוּ בַּעַל חֻכְמָה, וְאִינוּ רְאוּי
 לְגִלוֹת לוֹ סִתְרֵי תוֹרָה. שְׂאֲמַר רְבִי
 יִצְחָק, אֵינן מְגַלִּין סִתְרֵי תוֹרָה אֶלֵא
 לְאָדָם חֻכְם, וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה,
 וְתִלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ, וְהוּא יֵרָא
 שָׁמַיִם, וּבְקִי בְּכָל דְּבַר. וְאָדָם
 שְׂאִינוּ כְּעַנְיָן זֶה, וְיִשְׁאֵל עַל
 הַסְּתָרִים וְהַנְּעֻלָּמִים שְׁלִמְעֵלָה -
 אָמַר לוֹ: מָה אַתָּה שׁוֹאֵל, שָׂא נָא
 עֵינֶיךָ וּרְאֵה, כִּי בְּרֵאשִׁית בְּרָא
 אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.
 תִּדַע לָךְ שְׁלֵא גִילְתָּה הַתּוֹרָה יוֹתֵר.
 וְאִם תֹּאמַר שְׂאִין סִתְרִים בַּתּוֹרָה
 - תִּדַע לָךְ, כִּי עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר
 יֵשׁ תְּלִי תְּלִים שֶׁל סוּדוֹת וְהִלְכוֹת
 וּפִירוּשִׁים, שְׁנֹאֲמַר (שיר ה) קְרוּצוֹתַי
 תִּלְתְּלִים, עַל כָּל קוּץ וְקוּץ תְּלִי
 תְּלִים. כִּי זֶה שְׂרַבְּנָן יוֹחֲנָן בֶּן זַכַּאי
 הָיָה אוֹמֵר עַל הַפְּסוּק הַזֶּה (בראשית
 לו) וְשֵׁם אֶשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֵּת
 מְטָרְד בֵּת מִי זֶהְב, שְׁלֵשׁ מְאוֹת
 הִלְכוֹת פְּסוּקוֹת, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת
 אוֹתָם אֶלֵא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף
 וְלְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן הוֹרְקָנוֹס
 תְּלַמִּידָיו, שְׁהִיוּ עוֹסְקִים בְּמַעֲשֵׂה
 מְרַפְּכָה עִמוֹ.

אָמַר רְבִי, בֵּא וּרְאֵה מָה כְּתוּב
 בְּשִׁלְמָה, וַיִּדְבֵּר שְׁלֵשֶׁת אֲלָפִים
 מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְף. עַל
 כָּל דְּבַר וְדְבַר הָיָה אוֹמֵר בּוֹ אֶלְף
 וְחֲמִשָּׁה טַעֲמִים. וּמָה שְׁלְמָה,
 שְׁהָיָה עֶבֶד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא, הָיָה אוֹמֵר עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר

שְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וְאֶלֶף וּחְמִשָּׁה טַעֲמִים - הַקְדוּשָׁה - בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת, וְהוּא הַנּוֹתֵן הַחֲכָמָה וְהַבִּינָה, שְׁנֵאֲמַר (משלי ב) כִּי ה' יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וּתְבוּנָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

רַבִּי לִוִי אָמַר, כְּתוּב (תהלים צב) מַה גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' מְאֹד עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ. מַה גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' - זֶה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מְאֹד עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ - אֵלּוֹ סִתְּרֵי תוֹרָה.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, כְּתוּב וְה' נָתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה לְשִׁלְמָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר לוֹ, מְלַמֵּד שְׁעָמַד עַל דְּקִדּוּקֵי תוֹרָה, אֲבָל עַל עֲמָקֶיהָ לֹא עָמַד. וְכַשְּׁבָקֵשׁ לַעֲמֹד עָלֶיהָ, אָמַר (קהלת א) אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי.

שְׂאֵר רַבִּי דּוּסְתָאֵי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל. אָמַר לוֹ: רַבִּי, הַעֲמִידֵנִי עַל סוּד זֶה הַפְּסוּק, (במדבר כח, ו) עֲלֵת תָּמִיד הַעֲשִׂיהָ בְּהַר סִינִי לְרִיחַ נִיחּוּחַ אֲשֶׁה לָּהּ. אָמַר לוֹ: בְּנִי, חֲיִיד, דְּבַר אֲמַרְתָּ לִּי שְׁעָדִין אֵינְךָ רְאוּי לַעֲמֹד עָלָיו, וְלֹא שְׂאֵלֵנִי אָדָם עַל זֶה זוּלָתִי עֲקִיבָא תְּלַמִּידִי, וְעָדִין הַשְּׂרָשִׁים בְּיָדִי. שְׁמַע רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר: פִּיּוֹן שֶׁהִנְצוּ הַפְּרָחִים, אֲכַלְתִּי הַשְּׂרָשִׁים. אָמַר לוֹ: עֲקִיבָא עֲקִיבָא, מוּכָן תְּהִיָּה לְרִיחַ נִיחּוּחַ לָהּ, וְעָדִין בְּלִיעַת הַמְּתוּק נִשְׂאָר. יוֹם אַחַד הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר לוֹ: אִם אֲזוּ אֲכַלְתָּ הַשְּׂרָשִׁים שְׂאֲמַרְתָּ? אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִשְׂאֲמַרְתָּ לִּי הַסוּד, עֲמַדְתִּי עַל תְּכוּנּוֹ. וְסָח לוֹ הָאִיד. אָמַר לִיהָ עֲמַדְתָּ וְאֲכַלְתָּ, וְעָדִין הַבְּלִיעָה מִהַמְּתוּק נִשְׂאָר. וְאוֹתָהּ שְׁעָה גְּלָהּ לוֹ לֹא אֲרַבְעִים סוּדוֹת בַּתוֹרָה.

עַד דִּהְוּוּ אֲזִלִּי, חָמוּ חַד מַעֲיִינָא דְמִיָּא, יִתְבוּ

וְדַבֵּר שְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל, וְאֶלֶף וּחְמִשָּׁה טַעֲמִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹתָא וּמִסְתַּתְרָא, וְהוּא הַנּוֹתֵן הַחֲכָמָה וְהַבִּינָה, שְׁנֵאֲמַר (משלי ב) כִּי ה' יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וּתְבוּנָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

ר' לוי אומר, כתיב (תהלים צב) מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך. מה גדלו מעשיך ה', זה מעשה בראשית, שהם מעשי של הקדוש ברוך הוא. מאד עמקו מחשבותיך, אלו סתרי תורה.

ר' אליעזר הגדול אומר, כתיב (מ"א ה כו) וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו, מלמד שעמד על דקדוקי תורה, אבל על עמקיה לא עמד, וכשבקש לעמוד עליה, אמר (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

שאר ר' דוסתאי לר' אליעזר הגדול, אמר ליה רבי, העמידני על סוד זה הפסוק, (במדבר כח ו) עלת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה'. אמר ליה, בני, חייך דבר אמרת לי, שעדין אינך ראוי לעמוד עליו, ולא שאלני אדם על זה, זולתי עקיבא תלמידי, ועדין השרשים בידי, שמע רבי עקיבא, אמר פיין שהנצו הפרחים, אכלתי השרשים. אמר ליה עקיבא עקיבא, מוכן תהיה לריח ניחוח לה'. ועדיין בליעת המתוק נשאר.

יבא חד הווי אזלי באורחא, אמר ליה, אי בדין אכלת שרשים דאמרת. אמר ליה רבי, משאמרת לי הסוד, עמדתי על תכונו. וסח לו האיך. אמר ליה עמדת ואכלת, ועדין הבליעה מהמתוק נשאר. ואותה שעה גלה לו ארבעים סודות בתורה.

עד דהווי אזלי, חמו חד מעיינא דמיא, יתבו

אחד. ישבו שם. אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, בא ואראה לך נביעת המים, שפותחים מים, וצוללים ונוזלים, פכתוב (שיר ד, טו) באר מים מים ונוזלים מן לבנון. ועל הפסוק הזה גלה לו שיחת מלאכי השרת, שיחת פוכבים ומזלות, וידיעת חלונני חמה בעתותיו וזמניו, שיחת דקלים ועופות, שיחת הרוחות, ידיעת התקופות והעבורים.

באותה שעה בכה רבי עקיבא. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: אוי לדור שיהיו יתומים ממך. אמר לו: אל תאמר כך, אלא אוי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם ומורה, ולא תלמיד הוגה. וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים ותשתפח תורה, ואין דורש ואין מבקש. והמתעורר לבו בתורה יהיה נבזה וחדל אישים. אוי לדור ההוא כשאיבא אותו הדור.

אמר לו: אין אותו הדור מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, כשהם רפים בלבד, וכשהם קשישים, התורה נשפחת מהם, כמו מה שאמר רבי יהודה, מהו זה שכתוב אל הנער הזה התפללתי? הנה לו לומר, אל הבן הזה התפללתי. אלא אמרה חנה, יהי רצון שבשעה שיגדל, ישתדל בעבודת המקום, כמו עכשו שהוא נער.

וכך אדם שיזכה להיות בזקנותו, כמו בנערותו, יזכה למעלת שמואל הנביא, שכתוב ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים ימימה. וכי תעלה על דעתו כך? אלא צדקתו וזכותו הנה גדל עמו תמיד, כתפלת אמו. ולדעת רבי יהודה, מעיל ממש הוא.

ואמר רבי, מהו שכתוב (ויקרא יט)

תמן. אמר ליה ר' אליעזר, עקיבא, תא ואחזי לך נביעא דמיא, דקא פתחי מיא, וצלילין ונוזלין, כהא דכתיב (שה"ש ד טו) באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. ועל הדא פסוקא, גילה לו שיחת מלאכי השרת, שיחת פוכבים ומזלות, וידיעת חלונני חמה בעתותיו וזמניו, שיחת דקלים ועופות, ושדים ורוחות, וידיעת התקופות והעבורים.

באותה שעה, בכה רבי עקיבא. אמר על מה קא בכית. אמר ליה, אוי לדור שיהיו יתומים ממך. אמר לו, אל תאמר כך, אלא אוי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם מורה, ולא תלמיד הוגה. וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים, ותשתפח תורה, ואין דורש ואין מבקש. והמתעורר לבו בתורה, יהיה נבזה וחדל אישים, ווי לדרא ההוא כד ייתי ההוא דרא.

אמר ליה לית דרא ההוא מתקיים, אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, כד אינון רכיכין בלבד, וכד אינון קשישין, אורייתא משתפחת מנהון. כי הא דאמר רבי יהודה, מאי דכתיב, (שמואל א א כז) אל הנער הזה התפללתי, הנה ליה למימר אל הבן הזה התפללתי. אלא אמרה חנה, יהי רצון שבשעה שיגדל ישתדל בעבודת המקום, כמו עכשו שהוא נער.

וכך אדם שיזכה להיות בזקנותו, כמו בנערותו, יזכה למעלת שמואל הנביא, דכתיב (שם ב ט) ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים ימימה. וכי תעלה על דעתך כך, אלא צדקתו וזכותו הנה גדל עמו תמיד, בתפלת אמו. ולדעתיה דר' יהודה, מעיל ממש הנה. ואמר רבי, מאי דכתיב, (ויקרא יט לב) מפני שיבה